

DIDACTIEK VAN WOORDENSCHATVERWERVING

Om je vlot in een nieuwe vreemde taal te kunnen uitdrukken, heb je heel wat woordenschat nodig. Deze moet voldoende verankerd en geautomatiseerd zijn, zodat je snel de juiste begrippen uit je geheugen kan oproepen wanneer je bv. een tekst leest, naar een bericht luistert of met iemand in gesprek gaat.

Het aanleren en automatiseren van woorden kan voor leerlingen een hele uitdaging zijn. Met deze didactische fiche willen we je via effectieve didactiek ondersteunen voor het aanbrenge en automatiseren van woordenschat bij je leerlingen.

1 De juiste woordenschat kiezen

De woordenschat die je aanbiedt, sluit aan bij de leefwereld van je leerlingen. Zo kunnen ze deze onmiddellijk gebruiken in communicatieve situaties. Met andere woorden, de aangeboden woordenschat is functioneel en betekenisvol.

Stel je dus eerst de vraag: “Wat wil ik dat mijn leerlingen kunnen?” Bepaal welke mondelinge of schriftelijke boodschap ze zullen verwerken of produceren. Eens je beslist hebt wat je van de leerlingen verwacht, bepaal je welke woordenschat of structuren daarvoor nodig zijn. Hierin kan je differentiëren.

Voorbeeld 5^e leerjaar

Elke ochtend passen de leerlingen de weerkalender aan. Ze zeggen daarbij in het Frans welk weer het is: *il fait beau/mauvais/froid/chaud, il y a du soleil, il pleut.*

Sterkere leerlingen kunnen nog verder gaan: *il y a peu / beaucoup de nuages, il n’y a pas de nuages.*

Voorbeeld 6e leerjaar

De leerlingen nodigen een Franstalige vriend uit om samen een activiteit te doen. Ze vertrekken van de structuur: *Tu veux ...?*

Activiteiten kunnen zijn: *jouer au foot, regarder la télé, jouer à un jeu vidéo, nager...*

Hier kan je differentiëren in functie van de interesses van de leerlingen. Voor een leerling die graag hinkelt, is “jouer à la marelle” functioneel en betekenisvol.

In het leerplan ZILL vind je de thema’s terug die aan bod moeten komen. Deze staan onderaan de leerlijn van elk generiek doel voor Frans:

Bij het spreken de nodige functionele kennis inzetten die zinvol is in die context, waaronder

- woorden en woordcombinaties uit woordvelden die aansluiten bij hun leefwereld, zoals: persoonlijke gegevens , relatie tot de anderen , dagelijks leven , eten en drinken , tijd, ruimte, natuur , het weer

⇒ Meer info over de opbouw van een communicatieve opdracht en de link met de woordenschat: zie didactische fiches TOMf1, TOMf2, TOMf3, TOMf4, TOMf5, TOSf1, TOSf2 en TOSf3

2 Aanpak in de klas

Meestal wordt de nieuwe woordenschat contextueel, via een tekst of dialoog, aangebracht. Van daaruit overloop je samen met de leerlingen de verschillende stappen om de woordenschat te verwerven:

1. leerlingen herkennen in de tekst zowel transparante als nieuwe woorden;
2. ze leggen de link tussen het woord en zijn betekenis;
3. ze gebruiken de nieuw verworven woorden in verschillende contexten om ze te verankeren en te automatiseren, zodat ze deze bij een communicatieve opdracht vlot kunnen oproepen.

Het verwervingsproces steunt op vier didactische principes (Van den Branden 2023):

- **actief:** de woordenschat blijft makkelijker hangen wanneer de leerlingen er iets mee doen, zoals verbinden, nazeggen, ...
- **herhalen:** wat je veel gebruikt, zal je makkelijker onthouden
- **variëren:** laat de nieuwe woorden in verschillende contexten voorkomen en gebruiken, bv. in een leestekst, in een luisterdocument, in oefeningen, in een mondelinge opdracht ...
- **betekenis:** zorg dat het woord een betekenis heeft, dat leerlingen het kunnen verbinden met iets dat ze al kennen

Nieuwe woorden duurzaam verankeren vraagt de nodige tijd. Investeer hier voldoende in.

We leggen de vier didactische principes uit aan de hand van een communicatieve opdracht. We brengen eerst de woordenschat aan, daarna zetten we in de op verankering om zo tot de communicatieve opdracht te komen.

Communicatieve opdracht: de leerlingen leggen uit waar ze pijn hebben

Minimale structuur van de dialoog (met een mogelijk voorbeeld):

- vragen wat er aan de hand is (“Ça va? Tu as mal?”)
- zeggen waar je pijn hebt (“Oui, j’ai mal au ventre.”)
- hulp gaan halen (“Attends, je vais chercher quelqu’un.”)

Woordenschatveld: de lichaamsdelen

2.1 Aanbrengen van woordenschat

1. Activeer de voorkennis van de leerlingen en bouw van hieruit de nodige woordenschat op.

Je activeert de voorkennis door aan de leerlingen te vragen waar ze wel eens pijn hebben. Welke woorden kennen ze daarvan al in het Frans? Je noteert deze in een mindmap. De begrippen die de leerlingen nog niet kennen, kunnen ze aangeven in het Nederlands. Je vraagt hen om de vertaling op te zoeken. Leg waar mogelijk de link met andere talen die de leerlingen kennen, bv. médicaments.

Na deze activiteit kan je, indien gewenst, de bijhorende dialoog uit je methode beluisteren en laten lezen. Door het activeren van de voorkennis zullen de leerlingen de tekst vlotter en sneller begrijpen.

2. Kies woorden die functioneel voor de opdracht

Heel wat woorden zijn nuttig, maar kunnen daarom niet onmiddellijk ingezet worden in de communicatieve opdracht die je voor ogen hebt. Beperk je daarom dus tot die woorden die functioneel zijn voor de communicatieve opdracht. Beter een beperkt aantal woorden die de leerlingen beheersen dan veel woorden die de leerlingen niet direct kunnen inzetten. Zo hebben kinderen vaker pijn aan hun hoofd dan aan hun neus. ”La tête” is voor deze opdracht

dus functioneel. “Le nez” is ook een nuttig woord maar minder relevant voor deze opdracht. Niet alle lichaamsdelen hoeven dus voor deze opdracht aangeleerd te worden.

3. Bied niet te veel woorden in een keer aan

Doseer de woordenschat die je aanbrengt. Je kan eerst dieper ingaan op de lichaamsdelen rond het hoofd waar leerlingen al wel eens pijn hebben: “la tête”, “une oreille”, “un oeil - des yeux”. Daarna pas werk je rond andere lichaamsdelen: “le ventre”, “le genou”, ...

4. Schenk aandacht aan vaste woordcombinaties en vaste structuren (bv. “j’ai mal à la / au ...”)

Bied bruikbare taalfrases altijd aan als een geheel. Bv. “Ça va? Tu as mal?”, “C’est où que tu as mal?”, “J’ai mal à la tête.”, “Je vais chercher quelqu’un.” ... Dit zorgt voor minder belasting van het geheugen.

Leerlingen die dergelijke vaste woordcombinaties kunnen inzetten, spreken vlotter en hebben natuurlijker taalgebruik. Je vermijdt op die manier ook dat onjuiste constructies insluipen, bv. “J’ai mal à *ma tête”.

5. Bied visuele ondersteuning aan

Combineer waar mogelijk het geschreven of gesproken woord met een beeld. Voor anderstalige leerlingen kan het beeld de link leggen tussen hun moedertaal en het Franse woord. Dit geeft hen extra ruimte om het nieuwe Franse woord te verankeren.

Ook vaste structuren kan je visueel maken. Hang in de klas een prent op van een kind dat overduidelijk pijn heeft. Op de prent duid je met een pijl de buik aan. Boven die prent hang je de structuur “J’ai mal au ...” Door de structuur zichtbaar te maken, kunnen de leerlingen deze inzetten en zeggen: “J’ai mal au ventre.” Je kan hetzelfde doen voor de structuur “J’ai mal à la ...”. Je voorziet een tweede afbeelding van een kind dat pijn heeft en duidt daar het hoofd aan. Erboven hangt de structuur: “J’ai mal à la ...”

6. Maak een onderscheid tussen receptief en productief te kennen woorden

Een leerling die aangeeft pijn te hebben aan zijn grote teen, wil graag “le gros orteil” kunnen gebruiken. Het volstaat dat de klas begrijpt waar hun klasgenoot pijn heeft, zonder dat ze zelf actief het woord “le gros orteil” moeten gebruiken. Dit kan doordat de leerling die het woord gebruikt, hierbij ook zijn grote teen aanwijst. Op die manier kunnen leerlingen heel wat begrijpen, zonder dat ze zelf de woorden hoeven te produceren.

7. Bied bij het zelfstandig naamwoord steeds het lidwoord aan

Alle Franse zelfstandige naamwoorden hebben een geslacht. Ze zijn ofwel mannelijk ofwel vrouwelijk. Voor leerlingen is dit onderscheid een hele uitdaging. Daarom is het belangrijk om het lidwoord en het zelfstandig naamwoord als geheel aan te leren.

8. Schenk aandacht aan de “kleine” woordjes, zoals bijwoorden of voorzetsels

Werkwoorden, bijvoeglijke en zelfstandige naamwoorden zijn voor leerlingen meestal voldoende concreet en leren ze makkelijk aan. Dit zijn de woorden waar we als leerkracht spontaan aan denken als we een woordveld uitbouwen.

Het is van wezenlijk belang dat je ook voldoende aandacht hebt voor bijwoorden en voorzetsels. Dit zijn woorden die niet zo concreet ingevuld worden. Gebruik de communicatieve opdracht dus ook om deze woorden aan te brengen: “J’ai *souvent* mal à ...”, “Je vais *chez* le médecin.”

9. Spreek zoveel mogelijk Frans tijdens de Franse les

Wanneer je als leerkracht Frans als voertaal gebruikt, moeten de leerlingen moeite doen om te begrijpen wat er gezegd wordt. Op die manier oefen je maximaal hun luistervaardigheid.

Ze zullen niet elk afzonderlijk woord begrijpen. Dat is niet erg. Ondersteun wat je zegt door je lichaamstaal, door aan te wijzen of door uit te beelden. Vanuit de context kunnen de leerlingen de betekenis afleiden. Op die manier pikken ze ook woordenschat op.

Bv. bij elk lichaamsdeel, vraag je aan de leerling om dit bij zichzelf aan te duiden en zeg je: “Montre!” en toon je wat je bedoelt. Na verloop van tijd begrijpen de leerlingen het woord “montre” en zullen ze dit zelf ook kunnen inzetten.

2.2 Verankeren van woordenschat

Een taal leer je door ze te gebruiken en door veel te oefenen. Eén belangrijk basisprincipe: herhalen, herhalen, herhalen! Door herhaling worden de nieuwe woorden duurzaam verankerd in het langetermijngeheugen. Oefening baart kunst. Voor alle duidelijk oefenen is *niet* toetsen.

1. Ga van receptieve inoefening naar productieve opdrachten

Receptief betekent dat de leerlingen zelf nog geen taal produceren, maar aantonen dat ze begrijpen wat er gezegd wordt. Je kan de woordenschat receptief inoefenen via volgende oefeningen:

- Je zegt een woord en de leerlingen steken de kaart met de juiste afbeelding omhoog of ze tonen het juiste lichaamsdeel aan
- Je zegt waar je pijn hebt en de leerlingen beelden het uit
- ...

Productief betekent dat leerlingen zelf taal gaan produceren. Activiteiten ter versterking van productieve woordenschatverwerving kunnen zijn: korte dialogjes (vraag/antwoord), zeeslag, kwartetspel, ...

In de ZILLbib vind je twee praktijkvoorbeelden over het [spelen](#) en het [zelf maken](#) van een kwartetspel (“jeu des familles”).

2. Daag de leerlingen uit om regelmatig de woordenschat actief uit het geheugen op te roepen.

Dit is een effectieve manier om woordenschat duurzaam te verankeren.

Stel enkele dagen na het aanbrengen van de woordenschat, de mindmap (zie 2.1 - 1) opnieuw met de klas op. Hoeveel woorden zijn er reeds verankerd/gekend?

Of je beeldt (plots) uit dat je pijn hebt aan bv. je hoofd en je zegt: “Aïe, j’ai mal à la ...?”, waarbij je de leerlingen uitdaagt om jouw zin aan te vullen met het woord “tête”.

Je kan een afbeelding van een meisje/jongen nemen en vragen om de gekende lichaamsdelen op te sommen. Nog enkele lessen later kan je bij dezelfde afbeelding vragen waar dit meisje/deze jongen overal pijn heeft.

3. Gebruik spelvormen

Via het spel zal de leerling door veelvuldige herhaling woorden en structuren oefenen en vanzelf automatiseren. Denk aan zeeslag (“bataille navale”), domino, bingo, ...

4. Herhaal reeds gemaakte oefeningen met toenemende tussenpauzes

Herlees of herbeluister eerder gelezen of beluisterde documenten. Zo kan je een aantal weken na de les de dialoog over “avoir mal à” terug laten beluisteren.

Je kan de oefeningen en spelvormen uit het vorige punt opnieuw inzetten.

Bouw de pauzes tussen herhalingen langzaam op, van een dag over een week naar meerdere weken. Kom dus zeker terug op woordenschat die een hele tijd geleden aangebracht werd.

Zoek naar mogelijkheden om op geziene woordenschat terug te komen, zelfs al werd deze een hele tijd geleden aangebracht. Benoem bv. waar je zelf pijn hebt als de gelegenheid zich voordoet. Je stoot bv. je knie en je zegt: “Aïe, ça fait mal. J’ai mal au genou.”

5. Laat de oefeningen herhalen met steeds hogere tijdsdruk

Om tot een vlotte communicatie te komen, is het belangrijk dat de leerlingen de woorden vlot uit het geheugen kunnen oproepen. Laat bepaalde oefeningen opnieuw uitvoeren, terwijl de tijdsdruk steeds strakker wordt.

Bv: je laat een powerpoint afspelen met afbeeldingen van de woordenschat. Bij een volgende beurt verkort je de overgangen tussen de verschillende dia’s.

Spelletjes zoals Dobble of vliegenmepper zijn hiervoor zeer geschikt. De leerlingen moeten dan om ter snelst het gevraagde woord vinden en luidop zeggen. Vergeet ook niet om steeds het juiste lidwoord te laten verwoorden.

6. Gebruik een bekende melodie om woorden of woordcombinaties te verankeren

Leerlingen met een auditief geheugen zullen woorden en woordcombinaties vlot onthouden wanneer ze deze kunnen zingen op een bekende melodie, bv.:

*Tu as mal? Tu as mal?
Oui, j’ai mal. Oui, j’ai mal.
J’ai mal à la tête. J’ai mal à la tête.
Et au genou. Et au genou.*
(op de melodie van *Broeder Jacob*)

2.3 De communicatieve opdracht

Het uiteindelijk doel is uiteraard de communicatieve opdracht. Om die reden hebben de leerlingen de woordenschat verankerd en ingeoeffend. Dit kan hier via een rollenspel. Vooraan in de klas staat een doosje met kaartjes waarop de tekening van een lichaamsdeel staat. Leerling A trekt een kaartje. Hij beeldt uit dat hij daar pijn heeft. Leerling B komt langs en stelt de eerste vraag: “Tu as mal?” of “Ça va?” of “C’est où que tu as mal?”. Leerling A antwoordt. Leerling B reageert. Dan legt leerling A het kaartje terug in de doos.

Nu is het de beurt aan leerling B om een kaartje te trekken.

Om maximale spreekkansen te geven, laat je de leerlingen een aantal maal een kaartje trekken en van gesprekspartner wisselen.

⇒ Meer info over de aanpak van mondelinge interactie: zie didactische fiche TOMf5

3 Uitspraak

We streven bij onze leerlingen een zo correct mogelijke Franse uitspraak na. Dit nastreven betekent wel dat we van beginnende taalgebruikers niet verwachten dat dat ze elk woord correct uitspreken. In ZILL lezen we bij tekstkenmerken:

met een aanzet tot heldere uitspraak, zorgvuldige articulatie en natuurlijke intonatie

Zet extra in op klanken die niet voorkomen in de moedertaal. Begin hiervoor met bewustmakingoefeningen. Bv. hoor je het verschil

- tussen de nasale en de niet-nasale klinkers (bv. “non” versus “auto”)

- tussen de nasale klanken “vont” en “vent”?
- tussen de ‘u’-klank (van “mur”) en de ‘oe’-klank (van “nous”)?

Je kan hierop inzetten door woorden met de te onderscheiden klanken op te sommen en de leerlingen te vragen het juiste bordje in de lucht te steken. Ze horen bv. “ils vont” en steken het bordje / het symbooltje van “non” omhoog. Wanneer ze “une oreille” horen, steken ze het bordje met de afbeelding van een wagen (“l’auto”) omhoog.

Zodra de leerlingen het verschil in uitspraak opmerken, kan je focussen op de correcte uitspraak. Dit kan door hen te vragen naar de dialoog in het boek te luisteren en na te zeggen, waarbij ze speciale aandacht besteden aan de lastige klanken. Op voorhand heb je deze moeilijke klanken met fluo gemarkeerd, zodat ze zichtbaar zijn voor de leerlingen.

Naast het aanpakken van de uitspraak van de klanken is het ook belangrijk om het ritme en de klemtoon van de taal te benadrukken: waar ligt de nadruk in een woord of zin? Het is nuttig om de leerlingen zinnen te laten herhalen of hardop te laten lezen, waarbij ze letten op de juiste klemtonen.

Werkvormen zoals samen lezen, duolezen, theaterlezen, ... zijn zinvolle manieren om aan de uitspraak te werken.

⇒ Meer info over nazeggen en hardop lezen: zie didactische fiche TOMf1

4 Spelling

Bij het proces van natuurlijke taalverwerving komt het schriftbeeld pas in de laatste fase aan bod. De leerlingen beginnen eerst met het horen van het nieuwe woord, het nazeggen ervan en het begrijpen van de betekenis. Vervolgens wordt het schriftbeeld geïntroduceerd en leren ze het woord lezen. Nadien leren ze het woord correct overschrijven. Pas later kan je verwachten dat ze de nieuwe woorden foutloos uit het hoofd kunnen schrijven.

In het basisonderwijs is daarom van groot belang om voldoende aandacht te besteden aan het kopiëren. Hierbij moet speciale nadruk worden gelegd op schriftbeelden in het Frans die de leerlingen niet kennen vanuit het Nederlands, dat hun referentiekader is. Bv. “un oeil”, “la tête”. Moedig hen aan om na te lezen, te controleren en te corrigeren.

⇒ Meer info: zie didactische fiches TOSf2 en TOSf3

5 Strategieën

Uiteraard zullen de leerlingen, die beginnende taalgebruikers zijn, woorden tegenkomen die ze nog niet begrijpen. Investeerd voldoende in het aanleren van strategieën, zodat leerlingen weten hoe ze tot tekstbegrip of communicatie kunnen komen wanneer ze niet alles begrijpen of wanneer ze zaken willen uitdrukken waarvoor ze de woordenschat nog niet beheersen. Je vindt deze strategieën terug in de leerlijn bij het generiek doel waarop ze van toepassing zijn. Onderstaande strategieën lees je bij TOMf1:

Via modeling 🗣️ kennismaken met luisterstrategieën:

- verbinden met voorkennis
- het luisterdoel voor ogen houden
- hypothesen vormen over de inhoud van de boodschap
- aandacht krijgen voor de intonatie, het spreekritme en de lichaamstaal van de spreker
- aandacht hebben voor transparante 🗣️ woorden
- vermoedelijke betekenis van woorden afleiden uit de context
- rekening houden met omgevingsgeluiden
- gebruik maken van (audio)visuele ondersteuning
- zich blijven concentreren

In de Zill-bib vind je zowel voor [luisteren](#) als voor [lezen](#) een praktijkvoorbeeld waarin modeling wordt toegepast.

Bibliografie:

Decoo, W. (2020). *Vreemdetalenonderwijs: van onderzoek naar praktijk*. Gompel & Svacina.

Dönszelmann, S., van Beuningen, C., Kaal A. & de Graaff, R. (Red.) (2020). *Handboek vreemdetalendidactiek*. Coutinho.

Kwakernaak, E. (2015). *Didactiek van het vreemdetalenonderwijs*. Coutinho

Peters, E. (2017). *Woordenschat aanleren in een vreemde taal: hoe doe je dat?*. Acco.

Van den Branden, K. & Vanbuel, M. (2023). *Taal op school: 75 vragen over taalbeleid in het secundair onderwijs*. Pelckmans.

